

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

สหรัฐฯ ได้กล่าวเป็นมหาอำนาจหนึ่งเดียวในโลก ที่มีอำนาจและอิทธิพลโดดเด่นเหนือประเทศอื่น ๆ หลังการล้มถล่มของสหภาพโซเวียต และการล้มถล่มของระบบคอมมิวนิสต์ จนนำไปสู่การสิ้นสุดของสังคมเรียน ปัจจุบันสหรัฐฯ ยังคงเป็นมหาอำนาจทางด้านการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ และการเมืองระหว่างประเทศ ด้วยเหตุนี้นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ จึงสามารถส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อระบบโลก

สหรัฐฯ เป็นประเทศมหาอำนาจที่ประสบความสำเร็จสูงสุดในการเข้ามามีอิทธิพล ครอบงำภูมิภาคตะวันออกกลาง โดยเฉพาะหลังจากสิ้นสุดสงครามเย็นในปี 1989 อิทธิพลใหญ่ ของสหรัฐฯ ที่มีต่อกภูมิภาคนี้ ทำให้ภูมิภาคนี้ทางการเมืองในตะวันออกกลางได้ก่อรูปและเปลี่ยนแปลงไปตามอิทธิพลนี้ ทั้งนี้ ภูมิภาคตะวันออกกลางมีความสำคัญสูงในทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และแก๊สธรรมชาติใหญ่ที่สุดของโลก¹ ด้วยเหตุนี้ การที่สหรัฐฯ สามารถเข้าไปมีอิทธิพลในตะวันออกกลางจึงส่งเสริมอิทธิพลของสหรัฐฯ ในเวทีโลก

ประเทศส่วนใหญ่ในตะวันออกกลางเป็นพันธมิตร หรือวางแผนตัวเป็นกลางกับสหรัฐฯ และตะวันตก หลังจากสหรัฐฯ ถูกโจมตีโดยกลุ่มก่อการร้ายอัลกอ้อิดาห์ (Al Qaeda) ในเหตุการณ์ 9/11 ประเทศที่เคยมีนโยบายต่อต้านสหรัฐฯ เช่น อิรัก และอัฟغانิสถาน ก็ถูกสหรัฐฯ โจมตีและครอบครองในที่สุด โดยสหรัฐฯ ใช้ชอกล่าหวานเรื่องการก่อการร้ายและการครอบครองอาณาเขตทำลายล้างสูงเป็นเหตุผลในการโจมตี ปัจจุบันยังมีบางประเทศที่มีนโยบายต่อต้านสหรัฐฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อิหร่าน²

¹ โครงการตะวันออกกลางศึกษา, รายงานการประเมินผลสรุปวิเคราะห์และสรุปผลการดำเนินการในภูมิภาคตะวันออกกลาง ในรอบเดือน เมษายน 2549 และระยะใกล้, Available from:

<http://ttmp.trf.or.th>

² เรื่องเดียวกัน

อิหร่าน เป็นประเทศที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลสูงในภูมิภาคตะวันออกกลาง ทั้งนี้ เพราะอิหร่านเป็นประเทศที่มีอาณาเขตกว้างใหญ่ เมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคตะวันออกกลาง มีปริมาณน้ำมันสำรองมากเป็นอันดับสอง มีประชากรมากกว่า 6 ล้านคน เป็นชาวมุสลิมที่ปฏิบัติตามสำนักคิดชีอะห์ (Shiite) และเป็นชนชาติเปอร์เซีย รวมกัน เป็นชาวมุสลิมที่ปฏิบัติตามสำนักคิดชีอะห์ (Shiite) และเป็นชนชาติเปอร์เซียไม่ใช่ชาว Harrab อย่างไรก็ตาม อิหร่านมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศไทยในภูมิภาคตะวันออกกลางและเอเชีย ยกเว้น อย่างไรก็ตาม อิหร่านมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศไทยในภูมิภาคตะวันออกกลาง ประเทศไทยเหล่านี้คงความสัมพันธ์ที่ดีกับ อิหร่าน ส่วนหนึ่งมาจากความต้องการนำมันและพลังงานจากอิหร่าน ที่ผ่านมา สร้างความตึงเครียดในภูมิภาคตะวันออกกลาง อย่างไรก็ตาม อิหร่านได้ดำเนินนโยบายเพื่อตัดต่อความต้องการนำมันและพลังงานจากอิหร่าน ที่ผ่านมา สร้างความตึงเครียดในภูมิภาคตะวันออกกลาง อย่างไรก็ตาม อิหร่านเป็นภัยคุกคามต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯในภูมิภาคตะวันออกกลาง

ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และอิหร่านเกิดความตึงเครียดหลังจากเกิดเหตุการณ์ปฏิวัติอิسلامขึ้นในอิหร่านในปี 1979⁴ ต่อมาสหรัฐฯ ได้ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับอิหร่านหลังกลุ่มนักศึกษาจับตัวชาวอเมริกันเป็นตัวประกันในสถานทูตสหรัฐฯ ประจำกรุงเทหราน⁵ รัฐบาลของสหรัฐฯ ในอดีตได้กล่าวหาอิหร่านมาโดยตลอดว่าให้การสนับสนุนกลุ่มก่อการร้ายและพยายามพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ สหรัฐฯ แสดงความกังวลว่าอิหร่านอาจส่งต่อเทคโนโลยีดังกล่าวไปยังกลุ่มก่อการร้ายที่เป็นศัตรูของสหรัฐฯ และกลุ่มเหล่านี้จะใช้อาวุธทำลายล้างสูงโฉมตีสหรัฐฯ ในที่สุด⁶ ที่ผ่านมา รัฐบาลสหรัฐฯ ได้ดำเนินนโยบายหลายมาตรการเพื่อกดดันอิหร่านด้วยวิธีทางการทูตและทางเศรษฐกิจ

³ Claire Spencer, Robert Lowe, Iran, its neighbors and regional crises, Available from :

<http://www.chathamhouse.org.uk/pdf/research/mep/Iran0806.pdf> (August 2006)

⁴ อิมรอน มะลูลีม, วิเคราะห์การเมือง, สังคม, เศรษฐกิจ ของอิหร่าน ก่อนและหลังการปฏิวัติ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ทางนำ บริษัท เอดิสันเพรส โปรดักส์ จำกัด, 2533).

⁵ ฝ่ายต่างประเทศ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เบื้องหลัง 444 วัน ขัง 52 ตัวประกัน (กรุงเทพฯ : บริษัทบพิธการพิมพ์, 2524), น.10

⁶ Richard L. Armitage, [U.S. Policy and Iran](#), Available from:

<http://www.state.gov/s/d/former/armitage/remarks/25682.htm> (October 2003)

การที่ทั้งสหรัฐฯ และอิหร่าน อุยในฐานะสำคัญของโลกและของภูมิภาค ตะวันออกกลางตามลำดับ ทำให้นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ที่มีต่ออิหร่านเป็นประเด็นที่มีความสำคัญยิ่ง และสามารถส่งผลกระทบต่อประเทศอื่นได้อย่างกว้างขวาง ดังนั้น นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯต่ออิหร่านจึงมีความสำคัญและควรทำการศึกษาอย่างยิ่ง

ที่ผ่านมานโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ต่ออิหร่านจะมีลักษณะที่เปลี่ยนตามปัจจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ ปัจจัยภายในประเทศที่สำคัญ เช่น อุดมการณ์ และค่านิยม พื้นฐานของพรบคการเมืองที่ได้เป็นฝ่ายรัฐบาลนั้น มีอิทธิพลต่อแนวทางนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ โดยรวม⁷ และมีอิทธิพลต่อนโยบายของสหรัฐฯ ต่ออิหร่านในแต่ละยุคสมัย และปรากฏว่า รัฐบาลที่มาจากการเมืองที่แตกต่างกันจะมีนโยบายต่างประเทศที่แตกต่างกัน⁸ รวมทั้งมีนโยบายต่างประเทศต่ออิหร่านที่แตกต่างกันไม่มากก็น้อย

การที่สหรัฐฯ ภายใต้การบริหารของประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช จูเนียร์ (George W. Bush Junior) ระหว่างปี 2001-2006 ซึ่งบริหารประเทศหลังจากสหรัฐฯถูกโจมตีจากกลุ่มก่อการร้ายในประเทศเป็นครั้งแรก ให้ความสำคัญเรื่องความมั่นคง โดยเฉพาะการสกัดกั้นการพัฒนาอาวุธทำลายล้ำงสูงและการต่อต้านการก่อการร้าย และได้ระบุอย่างชัดเจนว่าอิหร่านเป็นหนึ่งในแกนแห่งความชั่วร้าย⁹ ทำให้เกิดความสนใจจากประเทศโลกว่าอิหร่านเป็น ปุ่มกดประทุมของสหรัฐฯ ยุคประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช จูเนียร์ต่ออิหร่านจะมีลักษณะเป็นเช่นใด

ปรากฏว่า นโยบายของสหรัฐฯ ต่ออิหร่านสมัยประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช จูเนียร์ ระหว่างปี 2001-2006 ทั้งทางด้านการเมืองและความมั่นคง มีความแข็งกร้าวและต่อต้านอิหร่านอย่างต่อเนื่อง จนประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช จูเนียร์ถึงกับระบุว่าอิหร่านเป็นหนึ่งในแกนแห่งความชั่วร้าย (Axis of Evils) การที่นโยบายของสหรัฐฯต่ออิหร่านมีความแข็งกร้าวและต่อต้านอิหร่านในช่วงเวลาดังกล่าว น่าจะเกิดจากผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ

⁷ วิวัฒน์ มุ่งการดี, นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา : โครงสร้าง กระบวนการ และรูปแบบ, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), น.113.

⁸ เรื่องเดียวกัน, น. 301.

⁹ State of the Union Address วันที่ 29 มกราคม 2002

ดังนั้น จึงก่อให้เกิดคำถามที่น่าศึกษาว่าผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ ประการใดบ้างที่มีอิทธิพลทำให้นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ในช่วงสมัยของประธานาธิบดีจอร์จดับเบิลยู บุช จูเนียร์ ระหว่างปี 2001-2006 มีความเข้มกร้าวและต่อต้านอิหร่าน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลของการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ต่ออิหร่าน มีดังนี้

เดวิด แพททิก ซูตัน ศึกษาเหตุการณ์นักศึกษาอิหร่านจับชาวอเมริกันเป็นตัวประกันไว้ในสถานทูตอเมริกา ประจำรุ่งเตหะรานเมื่อปี 1979 โดยได้ศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้นักศึกษาเหล่านั้นทำปฏิบัติการดังกล่าว เมื่อพิจารณาปัจจัยทางด้านจิตวิทยาที่เกี่ยวกับกระบวนการทางความคิดแล้วพบว่า�ักศึกษาใช้การจับตัวประกันเป็นเครื่องมือป้องกันไม่ให้เกิดการรัฐประหารขึ้นอีกในประเทศ เหมือนเหตุการณ์ในปี 1953 ที่หน่วยข่าวกรองของสหรัฐฯ และอังกฤษมีส่วนโค่นล้มนายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น เขยังศึกษากระบวนการตัดสินใจของรัฐบาลจิมมี่คาร์เตอร์ ที่ใช้กำลัง quo idem เพื่อช่วยเหลือตัวประกัน โดยเปรียบเทียบเหตุการณ์ครั้งนี้กับกระบวนการตัดสินใจที่เกิดขึ้นกับเหตุการณ์ในอดีตว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง¹⁰

เคนเนธ เอ็ม พอลแลด ศึกษาเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ และอิหร่าน ในอดีต ที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดของสองประเทศ ประกอบด้วย เหตุการณ์จับตัวประกัน การสนับสนุนของสหรัฐฯ ต่ออิรักช่วงสงครามอิรัก-อิหร่าน ความตึงเครียดทางด้านการทหารระหว่างสหรัฐฯ และอิหร่านในปี 1987 และ 1988 เป็นต้น เขาริบایถึงกลยุทธ์และแรงจูงใจของทั้งสองฝ่ายในการดำเนินนโยบายต่อเหตุการณ์เหล่านี้ และศึกษาว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตมีผลต่อกระบวนการคิดของผู้กำหนดนโยบายสองประเทศอย่างไรบ้าง เขยังศึกษาความพยายามของสองประเทศที่จะหาทางปรับความสัมพันธ์ให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น และสาเหตุใดทำให้ความพยายามดังกล่าวไม่เป็นผลสำเร็จ เ肯เนธศึกษาถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และอิหร่านที่มีต่อกฎหมาย ต่อโลก และต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯ

¹⁰ David Houghton, US foreign policy and the Iran hostage crisis, (Cambridge,

Massachusetts : Cambridge University Press, 2001)

นอกจากนั้นยังศึกษาทางเลือกของสหรัฐฯในการกำหนดนโยบายต่ออิหร่าน ซึ่งนับว่าเป็นประเทศที่มีความสำคัญต่อสหรัฐฯในหลายด้าน¹¹

วางแผนฯ ปัญญากรวงศ์ ศึกษาความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับอิหร่านในเรื่องเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของอิหร่าน ในช่วงหลังเกิดเหตุ 11 กันยายน ปี 2001 จนถึงเดือนมีนาคมปี 2006 โดยการศึกษาพบว่าการคลี่คลายความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ กับอิหร่านในเรื่องของเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของอิหร่าน จะไม่สามารถบรรลุข้อตกลงในเชิงสันติวิธีโดยเป็นที่พอใจของสองฝ่ายได้ เพราะสองประเทศต่างยึดมั่นในจุดยืนของตนเพื่อปกป้องผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศตนเป็นสำคัญ และความแตกต่างด้านอารยธรรมของสองประเทศ เป็นปัจจัยผลักดันให้ทั้งสองประเทศไม่สามารถประนีประนอมด้วยสันติวิธีได้¹²

ฉันทימה อ่องสรักษ์ วิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯในสมัยประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช จูเนียร์ ตั้งแต่เข้าเปิดตัวแทนนโยบายปลายปี 1999 เพื่อลังสมัครแข่งขันซึ่งตำแหน่งประธานาธิบดี จนถึงเดือนสิงหาคมปี 2004 โดยเน้นในสิ่งที่เรียกว่า “หลักการบุช”¹³ (Bush Doctrine) มีการวิเคราะห์ไปที่มุ่งมองของผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯโดยตรง เช่น ประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช จูเนียร์ และสภากาชาดมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐฯ รวมทั้งมีการเสนอแนะมุมมองกระบวนการวิธีคิดตลอดจนตระกะของแนวความคิดของประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช จูเนียร์ด้วย

งานวิจัยฉบับของข้าพเจ้าฉบับนี้จะศึกษาในช่วงเวลาที่แตกต่างจากการวิจัยและหนังสือที่กล่าวมาข้างต้น โดยจะศึกษานโยบายต่างประเทศสหรัฐฯต่ออิหร่านในปี 2001-2006 ภายใต้การบริหารงานของประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช จูเนียร์

¹¹ Kenneth M. Pollack, The Persian Puzzle: The conflict between Iran and America, (New York: Random House, 2004)

¹² วางแผนฯ ปัญญากรวงศ์, “การคลี่คลายความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับอิหร่าน ในกรณีศึกษาเรื่องเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของอิหร่าน”, (ภาคนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), น. 1-10.

¹³ ฉันทימה อ่องสรักษ์, นโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา 2001-2004 : หลักการบุช, (กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2005)

สมมติฐานในการศึกษา

ผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ ทางการเมืองความมั่นคงทำให้นโยบายของสหรัฐฯ ในสมัยประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช จูเนียร์ ระหว่างปี 2001-2006 มีลักษณะที่แข็งกร้าวและต่อต้านอิหร่าน

ขอบเขตในการศึกษา

1. ขอบเขตระยะเวลา ทำการศึกษาตั้งแต่ปี 2001–2006 โดยเริ่มศึกษาที่ปี 2001 เนื่องจากเป็นปีที่ประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช จูเนียร์ เริ่มเข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี และศึกษาถึงปี 2006 ซึ่งเป็นปีที่สองของการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช จูเนียร์ ในสมัยที่ 2

2. ขอบเขตเนื้อหา จะทำการศึกษายโดยบากต่างประเทศของสหรัฐฯ ต่ออิหร่านในสมัยรัฐบาลประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบิลยู บุช จูเนียร์ ระหว่างปี 2001-2006 ซึ่งมีนโยบายด้านการเมืองและความมั่นคงที่มีความแข็งกร้าวและต่อต้านอิหร่าน โดยจะมุ่งศึกษาว่าผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ ประการใดที่มีอิทธิพลสำคัญให้นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ต่ออิหร่านในช่วงเวลาดังกล่าวมีลักษณะเช่นนี้ นอกจากรัฐวิเคราะห์ถึงผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ ในความสัมพันธ์กับอิหร่าน ในช่วงเวลาดังกล่าวด้วย

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้จะใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยศึกษาจากทั้งแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary sources) และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary sources)

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary sources) หรือ เอกสารชั้นต้นที่จะทำการศึกษา ได้แก่ ข่าว แถลงการณ์ คำประกาศ และสุนทรพจน์ของประธานาธิบดี วัฒมนตรีต่างประเทศ และเจ้าหน้าที่ระดับสูงที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ต่ออิหร่าน

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary sources) หรือ เอกสารชั้นรองที่จะศึกษานั้น ได้แก่ บทความ และบทวิเคราะห์ของนักวิชาการ และ สำนักข่าวที่มีชื่อเสียง

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษานี้จะใช้ แนวความคิดเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interests) มาอธิบายว่าอะไรเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลที่เป็นสาเหตุสำคัญให้นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ต่อ อิหร่าน ในช่วงนี้มีลักษณะเช่นนี้ โดยวิเคราะห์ถึงผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ ในความสัมพันธ์ กับอิหร่านในช่วงเวลาดังกล่าวด้วย

แนวความคิดเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interests)

ผลประโยชน์แห่งชาติเป็นแนวความคิดหนึ่งที่ผู้นำประเทศต่าง ๆ ได้นำพิจารณา ประกอบการดำเนินนโยบายตลอดมา ในฐานะที่เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการสร้างความ ถูกต้องให้กับการเสนอ หรือเลิกสัมมโนบาย ในที่นี้จะนำแนวคิดในเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ มาใช้ในการอธิบายการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินนโยบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศ

ผลประโยชน์แห่งชาติเป็นแนวคิดพื้นฐาน ในการพิจารณาดำเนินการความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศ ได้อย่างครอบคลุมที่สุด เนื่องจากในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของ แต่ละรัฐ ผู้ที่มีส่วนที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายจะกำหนดด้วยประสันต์ และแนวทางในการ ดำเนินการในการปฏิบัติตามนโยบาย เพื่อให้ตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติของรัฐนั้นเป็น เป้าหมายหลัก

James Rosenau “ได้อธิบายความหมายทางวิชาการว่าแนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติ ใช้เพื่อการวิเคราะห์การเมือง และเพื่อวิเคราะห์การกระทำการเมือง โดยใช้แนวคิดดังกล่าวเป็น เครื่องมือในการวิเคราะห์การเมือง อธิบายหรือประเมินแหล่งที่มาของนโยบายต่างประเทศ ส่วนใน การวิเคราะห์การกระทำการเมือง ก็ได้ใช้แนวคิดดังกล่าว เป็นวิถีทางในการตัดสิน ประกาศ หรือกำหนดนโยบายต่างประเทศ ซึ่งทั้ง 2 ประการ มีจุดร่วมกันที่ต้องการ การกำหนดความหมาย ผลประโยชน์แห่งชาติของรัฐ ไม่ได้ให้ความชัดเจน เช่นกัน เนื่องจากเป็นเพียงเป็นการ

แนวแนวทางการศึกษาวิเคราะห์ที่ต่างกัน¹⁴ ในขณะที่นักวิชาการส่วนใหญ่เชิญชวนความหมายผลประโยชน์แห่งชาติออกเป็น 2 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดแบบจิตวิสัย กับแนวคิดแบบวัตถุวิสัย โดยแนวคิดแบบจิตวิสัยนั้น เห็นว่าผลประโยชน์แห่งชาติเป็นลักษณะของศีลธรรม กฎหมาย เป็นความต้องการที่จะเห็นใจกรุ่นเย็นเป็นสุขหรือโลกที่ดีหรือสังคมดี นอกจากนั้นยังไม่มีลักษณะ ตามตัว จะเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ เวลา และอุดมการณ์ของผู้นำ ส่วนแนวคิดแบบวัตถุ วิสัยเป็นผลประโยชน์แห่งสภาพความเป็นจริง โดยวิเคราะห์ให้เห็นว่าอะไรคือเป็นตัวแปรที่ประกอบ ขึ้นเป็นผลประโยชน์ เพื่อใช้ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศที่ใกล้เคียงกับความต้องการของแต่ละรัฐให้มากที่สุด¹⁵

Han J. Morgenthau “ได้ให้ความหมายของ “ผลประโยชน์แห่งชาติ” ในทางปฏิบัติไว้ว่า “การที่รัฐหนึ่งดำเนินนโยบายใด ๆ ก็โดยวัตถุประสงค์ที่ต้องการปกป้องอธิบดีโดยระบบการเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา ภาษา เชือชาติของตนไว้”¹⁶ จากการรุกรานของชาติอื่น รัฐต่าง ๆ อาจดำเนินนโยบายร่วมมือกันถ่วงดุล หรือเป็นพันธมิตรกัน โดยการซ่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุ จุดมุ่งหมายนี้ รัฐจะดำเนินนโยบายต่างประเทศบนฐานของผลประโยชน์แห่งชาติ และแต่ละ รัฐจะทำทุกประการ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนไว้” นอกจากนั้นยังจำแนกลักษณะนโยบายใช้ อำนาจเพื่อพิทักษ์ และแสวงหาผลประโยชน์แห่งชาติต่าง ๆ ไว้ 3 รูปแบบ คือ นโยบายรักษาอำนาจ (policy designed to preserve the status quo) เช่น นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ที่ยึดแนว ลัทธิมอนרו (Monroe Doctrine) นโยบายขยายอำนาจ (policy designed to achieve imperialistic expansion) ซึ่งได้แก่ นโยบายการขยายอำนาจทางทหาร ทางเศรษฐกิจและด้าน วัฒนธรรม สำหรับนโยบายแสดงอำนาจเพื่อศักดิ์ศรีนั้น จะไม่ใช่อำนาจปฏิบัติโดยตรง แต่จะเป็น การใช้ศิลปทางการทูต และศิลปะในการแสดงแสนຍານุภาพให้ชาติอื่นยำเกรง¹⁷

¹⁴ James N. Rosenau, in International Encyclopedia of the Social Science. (New York : Macmillan Company & Free Press, 1968) p.34.

¹⁵ พิชัยพันธุ์ ชาญภูมิດล, ผลประโยชน์แห่งชาติ ใน สรัญญอมร. (กรุงเทพ : กรุงศรีอยุธยาพิมพ์, 2528), น.260-261

¹⁶ “ณรงค์ สินสวัสดิ์, การเมืองระหว่างประเทศ. (พระนคร : พรพิทยา, 2512) น. 55. ข้างถึงใน พรศุลี นิลวงศ์, “ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างจีนและไต้หวัน : 1949-1997.” สารนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541, น. 9.

¹⁷ พิชัยพันธุ์ ชาญภูมิດล, ผลประโยชน์แห่งชาติ, น. 262-263.

Charles O. Lerche และ Abdul A. Said ได้แสดงความคิดเห็นว่า ผลประโยชน์ของชาติพื้นฐานของทุกรัฐ ควรประกอบไปด้วยปัจจัยสำคัญ 6 ประการ ดังนี้¹⁸

1. การดำรงอยู่ของชาติ (Self-preservation) หมายถึงการดำรงรักษาปัจจัยความเป็นชาติ อันได้แก่ รัฐบาล ดินแดน ประชาชน และอำนาจอธิปไตย ปัจจัยนี้จะถือเป็นวัตถุประสงค์พื้นฐานของนโยบายต่างประเทศ

2. ความมั่นคงปลอดภัย (Security) ซึ่งหมายถึงการที่รัฐจะดำเนินความสัมพันธ์กับรัฐอื่น ๆ เพื่อให้รัฐของตนดำรงอยู่ได้ต่อไป โดยแต่ละรัฐจะมีเป้าหมายของความมั่นคงปลอดภัย ด้วยการป้องกันและลดภัยคุกคามที่มีต่อรัฐตน ซึ่งถือว่าปัจจัยนี้เป็นวัตถุประสงค์พื้นฐานแรกของนโยบายต่างประเทศ เช่นกัน

3. การแสวงหาการกินดืออยู่ดี (Well-being) หมายถึงการที่รัฐจะดำเนินการเพื่อการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในรัฐให้มีความเป็นอยู่ที่ดี โดยสามารถวัดได้จากเศรษฐกิจของประเทศ คือผลผลิตมวลรวมของประชาชาติ (Gross National Product) อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Rate of Economic Gross)

4. การเสริมสร้างเกียรติภูมิของชาติ (Prestige) หมายถึงการที่รัฐหนึ่งจะแสดงออกด้วยการกระทำต่าง ๆ เพื่อให้รัฐอื่นเกิดความชื่นชม ประทับใจ และแสดงออกถึงการยอมรับและเคารพต่อรัฐตน

5. อุดมการณ์ของชาติ (Ideology) หมายถึงการที่รัฐหนึ่ง ซึ่งมีความเชื่อถือในอุดมการณ์ใด ก็พยายามเผยแพร่อุดมการณ์ของตนให้เป็นที่ยอมรับของรัฐอื่น ซึ่งปัจจัยในเรื่องอุดมการณ์จะเห็นได้ชัดเจนในยุคสงครามเย็น ซึ่งมีการแบ่งโลกออกเป็นสองค่าย คือ ค่ายเสรีประชาธิปไตย และค่ายคอมมิวนิสต์

6. การแสวงหาอำนาจ (Power) ได้แก่ การที่ทุกรัฐจะต้องมีอำนาจ คือ ขีดความสามารถที่รัฐชาติหนึ่ง จะกระทำการตามเจตนาตามที่ต้องการได้ ซึ่งอำนาจที่ทุกรัฐต้องมีอย่างน้อยที่สุดคือ การอยู่รอดของชาติและการคงอำนาจอธิปไตยของตนเองไว้ได้

---

¹⁸ Charles O. Lerche and Abdul A. Said. Concept of International Politics (New Jersey : Prentice-Hall, 1963), pp.6-12.

ผลประโยชน์ของชาติในทางการเมืองระหว่างประเทศนี้ สามารถจำแนกได้ตามปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ ลำดับความสำคัญ อาณาและมิติ ดังนี้¹⁹

1. ลำดับขั้นความสำคัญ (Priority)

ผลประโยชน์ที่สำคัญยิ่งward (Primary, Vital, Core Interest) เป็นผลประโยชน์ที่ทุกประเทศต่างปักป้องและรักษาไว้อย่างสุดกำลัง เพื่อให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์ทางดินแดน ส่งเสริมระบบเศรษฐกิจการเมือง สังคมวัฒนธรรม เพื่อคงความเป็นชาติ (Self-Preservation or Survival) เอกไกร

ผลประโยชน์ที่รองลงมา (Secondary Interest) เป็นผลประโยชน์ที่นอกเหนือไปจากข้อแรก ซึ่งแต่ละรัฐพยายามปักป้อง และรักษาไว้ซึ่งทรัพย์สินของประชาชนของตนในรัฐอื่น และรวมถึงความปลอดภัยของนักการทูต และคนในชาติด้วย

ผลประโยชน์อย่างถาวร (Permanent Interest) เป็นผลประโยชน์ที่ค่อนข้างแน่นอน แปรเปลี่ยนไปบ้างตามกาลเวลา แต่ก็เป็นส่วนน้อย

ผลประโยชน์แปรเปลี่ยน (Variable Interest) เป็นผลประโยชน์ที่เกิดจากความต้องการของกลุ่มผลประโยชน์เฉพาะ หรือมติมหาชน หรือกลุ่มนักการเมือง ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ที่แปรสภาพจากผลประโยชน์ที่สำคัญยิ่งward หรือผลประโยชน์อย่างถาวร

ผลประโยชน์ทั่ว ๆ ไป (General Interest) เป็นผลประโยชน์ที่แต่ละรัฐสามารถปฏิบัติได้ในระดับกว้าง และรัฐส่วนใหญ่มักยึดถือปฏิบัติกัน

ผลประโยชน์เฉพาะ (Specific Interest) เป็นผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นตามสถานการณ์ และในสภาวะแวดล้อมบางขณะที่เป็นผลมาจากการดำเนินการตามผลประโยชน์ทั่ว ๆ ไป

จากการที่รัฐต่าง ๆ มีปฏิสัมพันธ์กันนั้น จะมีผลประโยชน์ในลักษณะสากล (International Interest) เกิดขึ้น 3 ลักษณะ ได้แก่

ผลประโยชน์ร่วมกัน (Identical Interest) ระหว่างรัฐ ซึ่งเกี่ยวข้องกับข้อได้ข้อหning หรือหลายข้อรวมกัน ที่มีความต้องการร่วมกัน

ผลประโยชน์คล้องจองกัน (Complementary Interest) ระหว่างรัฐเป็นผลประโยชน์ที่มีพื้นฐานของความต้องการที่ไปร่วมกันได้

---

¹⁹ พิชัยพันธุ์ ชาญภูมิດล, ผลประโยชน์แห่งชาติ, น. 263-267.

ผลประโยชน์ขัดแย้งกัน (Conflict Interest) เป็นผลประโยชน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยผลประโยชน์ร่วมกัน หรือผลประโยชน์ที่สอดคล้องกับกันก็จากลายเป็นผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกันได้

2. อาณา (Space) ของผลประโยชน์

คือ การที่ผลประโยชน์ของรัฐหนึ่งส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์โดยส่วนรวมของโลกเพียงใด สามารถแยกพิจารณาได้ 3 ระดับ

ผลประโยชน์แห่งชาติในระดับอาณาแห่งชาติ และบริเวณประชิด ได้แก่ ผลประโยชน์ที่ใกล้ตัวที่สุด เป็นผลประโยชน์ที่สำคัญยิ่ง เช่น การรุกรานกัมพูชาของเวียดนาม มีผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของไทยอย่างชัดเจน ดังนั้น ไทยจึงต้องดำเนินนโยบายทุกวิถีทาง เพื่อป้องกันและรักษาไว้ซึ่งบูรณาการแห่งดินแดนอันดี ได้ว่าเป็นผลประโยชน์ในระดับอาณาแห่งชาติ

ผลประโยชน์แห่งชาติในระดับภูมิภาค ซึ่งกำลังเป็นผลประโยชน์ที่กำลังทวีความสำคัญขึ้นทุกขณะ เนื่องจากประเทศต่างๆ ในภูมิภาคได้รวมตัวกันเป็นองค์กรในระดับภูมิภาค เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของภูมิภาคตน เช่น สมาคมอาเซียน

ผลประโยชน์แห่งชาติในระดับโลก เป็นผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ หรือความหวังที่จะให้เกิดเป็นส่วนใหญ่ เช่น การรักษาไว้ซึ่งระบบโลก (World Order) หรือการที่แต่ละชาติใช้เวทีการเมืองระดับโลก อันได้แก่ สหประชาชาติซึ่งตัดสินปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศ

3. มิติ (Time) ของผลประโยชน์แห่งชาติ

สามารถแบ่งได้ 3 ระดับ ดังนี้

วัตถุประสงค์ระยะใกล้ (Short range objectives) เป็นวัตถุประสงค์ที่อาจบรรลุผลในอนาคตที่มองเห็นได้ เช่น การรักษาไว้ซึ่งความเป็นเอกภาพ หรือดินแดนของตนไว้ หรืออาจเป็นวัตถุประสงค์ที่อาจบรรลุผลในอนาคตที่มองเห็นได้

วัตถุประสงค์ระยะกลาง (Middle range objectives) เช่น ความพยายามของรัฐที่จะส่งเสริมความต้องการทางเศรษฐกิจที่เพียงพอ กับความต้องการของคนในชาติ โดยการดำเนินการด้าน ต่างประเทศที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรและเทคโนโลยีระหว่างกัน การสร้างอำนาจ และเกียรติภูมิของรัฐ โดยการพัฒนาและขยายอิทธิพลทางดินแดน ทางการเมือง ทางทหาร ทางเศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรม และแม้กระทั่งการพัฒนาอาชญากรรมนิวเคลียร์ หรือการค้าค้าวาร์ทางօกาศ

วัตถุประสงค์ระยะยาว (Long range objectives) เป็นแผนที่เกี่ยวกับองค์กรทางการเมือง หรืออุดมการณ์ทางการเมืองของระบบระหว่างประเทศ เช่น การส่งเสริมการปฏิรูป คอมมิวนิสต์ทั่วโลกของสหภาพโซเวียต โดยวัตถุประสงค์ระยะยาวดูจะคาดการณ์ระยะเวลาได้ยากกว่าวัตถุประสงค์ระยะกลาง ขณะเดียวกันก็มีความแตกต่างในขอบข่ายของวัตถุประสงค์ โดยวัตถุประสงค์ระยะกลางมีความมุ่งหมายต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการเฉพาะ แต่วัตถุประสงค์ระยะยาวมุ่งหมายที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงในสถานะ หรือระบบแห่งอำนาจในโลกโดยทั่วไป

สิ่งที่เป็นที่ยอมรับกัน普遍การหนึ่ง คือ ผลประโยชน์แห่งชาติจะแปรเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์และเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป สรุปได้ว่าผลประโยชน์แห่งชาติทุกชาติ มีความสำคัญที่ชาตินั้น ๆ จะละเลยไม่ได้ หากจะพิจารณาที่หลักการพื้นฐาน 6 ข้อ ตามที่ Charles O. Lerches และ Abdul A. Said ได้ให้แนวคิดไว้นั้น นับว่ามีความสำคัญต่อความเป็นความตายนต์ต่อบุคชาติ ซึ่งเป็นผลให้ผู้นำประเทศในทุกยุคทุกสมัยมีอาชจะละเลย การสูญเสียผลประโยชน์แห่งชาติไป อาจนำมาซึ่งความล่มสลายของชาติในที่สุด

ในการศึกษานี้จะนำเอกสารความคิดของ แนวความคิดเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interests) ของ Charles O. Lerches และ Abdul A. Said มาใช้ในการวิเคราะห์ถึงผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ เพื่อศึกษาว่ามีผลประโยชน์แห่งชาติประการใดบ้างที่ทำให้สหรัฐฯ มีนโยบายในลักษณะดังกล่าวต่ออิหร่าน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับอิหร่าน ระหว่างปี 2001-2006 ภายใต้การบริหารงานของประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช จูเนียร์
2. เพื่อศึกษาแนวนโยบายต่างประเทศ และ การดำเนินนโยบายต่างประเทศสหรัฐฯ ต่อ อิหร่าน ระหว่างปี 2001-2006
3. เพื่อศึกษาผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดและการ ดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ต่ออิหร่าน ระหว่างปี 2001-2006

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การศึกษาจะสามารถทำให้เข้าใจถึงนโยบายของสหรัฐฯ ต่ออิหร่าน ระหว่างปี 2001- 2006 ซึ่งหมายถึง ตั้งแต่ประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช จูเนียร์ เข้ารับตำแหน่ง จนถึงปี 2006 ซึ่งเป็นปีที่สองในการดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช จูเนียร์ ในสมัยที่ 2
2. การศึกษาจะสามารถทำให้เข้าใจถึงผลประโยชน์แห่งชาติที่มีอิทธิพลต่อนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ต่ออิหร่าน ในช่วงเวลาดังกล่าว
3. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าสามารถเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิจัยในระดับที่ลึกซึ้งได้ต่อไป

การนำเสนอ

บทที่ 1 บทนำ เสนอเกี่ยวกับความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา สมมติฐาน แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา วิธีการศึกษาและข้อมูลที่ใช้ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วัตถุประสงค์ในการศึกษา ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา และการนำเสนอ

บทที่ 2 ภูมิหลังนโยบายของสหรัฐฯต่ออิหร่าน กล่าวถึง ตัวแสดงที่มีส่วนในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ รวมทั้งกล่าวถึงนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ต่ออิหร่านตั้งแต่ปี 1979-2000

บทที่ 3 นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ต่ออิหร่าน ระหว่างปี 2001-2006 กล่าวถึง นโยบายต่างประเทศสมัยรัฐบาลประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช จูเนียร์ ต่ออิหร่าน ระหว่างปี 2001-2006

บทที่ 4 ผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ต่ออิหร่าน กล่าวถึง ผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศต่ออิหร่าน ในสมัยรัฐบาลประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช จูเนียร์ ระหว่างปี 2001-2006

บทที่ 5 บทสรุปและแนวโน้ม เป็นการสรุปการศึกษา และอธิบายถึงแนวโน้มในอนาคตของนโยบายของสหรัฐฯต่ออิหร่าน